

Στον πυρήνα της πρωτοβουλίας αυτής βρίσκεται η μνήμη, ως ζωντανή πράξη συνείδησης.

Τα κοσμήματα από ασημοκούφετα που φέρουν οι συμμετέχουσες αντλούν τον συμβολισμό τους από μια αφήγηση όπου η βία και η απώλεια μεταστοιχειώνονται, επιμένοντας να θυμίζουν.

Η ιστορία πίσω από τα ασημοκούφετα

Ένα απόσπασμα από το υπό έκδοση μυθοπλαστικό έργο της Χριστίνας Τζιάλλα, «ΟΥΙ - Τρόπαια ΑποΤρόπαια» (Εκδόσεις Απαρσις), που αντλεί από τη συλλογική μνήμη και τη μυθική αφήγηση, φωτίζοντας τη μεταστοιχείωση της βίας σε σύμβολο.

Το «ΑποΤρόπαια» αποτελεί γλωσσικό παιχνίδι με διττή σημασία: αναφέρεται τόσο στα «τρόπαια από τρόπαια» όσο και στο «αποτρόπαιο», αναδεικνύοντας τη σύνθετη και πολυεπίπεδη φύση της αφήγησης.

[...] Με τα πολλά και με τα λίγα, ήρθε η ώρα για το ξημέρωμα κι ενώ οι τρίχες των μαλλιών τους ήτανε ακόμη νωπές από τις ρίζες, τις πήρανε οι δήμιοι με όρεξη σαν να είχαν γίνει πούπουλα. Μάλλον αλάφρυνε η συνείδησή τους μπροστά στη σκέψη, πόσο άξιζε τελικά ο κόπος τους, όταν θα γυρνούσανε να πάρουν τα τρόπαιά τους. Άλλες τις δέσανε χειροπόδαρα και τις πέταξαν μέσα στη λίμνη, μαζί και κάτι γάτες που καθόλου δεν τις κλάψανε. Γιατί λέγαν πως πέρα από γυναίκες που «βρόμιζαν» τον τόπο με την προστυχιά τους, το ίδιο κάνανε και τα αδέσποτα. Άλλες, τις τελευταίες, τις βάλανε άρον άρον, χωρίς καν να τις δέσουνε, ελπίζοντας πως θα πνιγούνε μια χαρά και από το βάρος της φορεσιάς τους. Καμία πιθανότητα δεν δίναν να σωθούνε κολυμπώντας. Και είπανε να τις πετάξουνε εδώ κι εκεί να μην έχουνε ούτε στον θάνατο παρέα.

Μονάχα την Κυρα-Φροσύνη δεν μπόρεσαν να ξεκολλήσουνε από την παραμάνα της, τη Χρυσή, γιατί η ίδια η παραμάνα αρνιόταν να την πάρουνε μακριά από το σώμα της Κυρα-Φροσύνης. Όχι μόνο πάνω από το πτώμα της, αλλά δίπλα-δίπλα, αγκαλιασμένες τις αφήκαν. Γιατί, και γιαταγάρι να έβαζες να τις κόψει, εύκολα μπορούσες να παραπλανηθείς πως είχαν μια καρδιά. Και άσε και το άλλο. Για την παραμάνα της, φαίνεται να μην είχε πρόθεση για παντρεία ή δική της οικογένεια... Ποιος ξέρει αν ήδη είχε. Και πήγε μόνο με τα ρούχα της, χωρίς κανένα κόσμημα, γιατί δεν είχε δικό της κανένα για να πνιγεί μαζί του. «Άει, πνίξ' τ'ς», λέγαν μεταξύ τους, οι εκτελεστές και τις βάλανε μαζί στον σάκο χωρίς καμία γάτα... «Θα ξεσκιστούνε μόνες τους», φωνάζαν και γελάγανε.

Μα το γέλιο τους κόπηκε απότομα, όταν η παραμάνα της Κυρα-Φροσύνης, η Χρυσή, άρχισε να τραγουδά τρυφερά, με έναν υπόκωφο πόνο.

Οι δήμιοι συνέχισαν να κάνουν πλάκα μεταξύ τους. Κάποιες γυναίκες, για να μην ακούνε τα άρρωστα αστεία τους, άρχισαν να σιγοτραγουδούν, με όσο πια κουράγιο τους είχε απομείνει και λέγανε όσα τελευταία λόγια προλάβαιναν να πουν. Ανάμεσα στις ψιθυριστές φωνές ακούστηκαν κι ονόματα¹: *Φωτεινή, Αργυρώ, Γαρουφαλλιά, Λενιώ...* ονόματα των αδελφών Σελεκοπούλου. Τέσσερις αδελφές, μοδίστρες, που ρούχα έραβαν και ράβονταν οι ίδιες στη μοίρα τους. *Μάμα Λουτσία...* η γυναίκα που είχε το σπίτι της ανοιχτό σε άντρες, μα όχι στη σωτηρία. *Φρόσω...* ξαδέλφη της Ευφροσύνης Βασιλείου, της Κυρά-Φροσύνης. *Μαρούσιω...* Η γυναίκα που ακόμη κουβαλούσε στην κοιλιά της ένα «βάρος» μεγαλύτερο από το δικό της.

Όταν τις ρίξαν, μία-μία, όλες τους στη λίμνη, αρχίσαν τα σιχτίρια. Γιατί τους κούρασαν και γιατί βράχηκαν και οι ίδιοι. Και η ζωή τους κινδύνεψε το ίδιο με εκείνων. Μα εκείνοι κάναν' το σωστό. Κάνανε τη δουλειά τους. Και γύρισαν στην εκκλησιά κοντά, που είχαν κρύψει κάπου τα από-τρόπαιά τους. Πέρασαν όμως και σταυροκοπήθηκαν πρώτα, ανάψανε κι ένα κερί να συγχωρεθούν οι συγχωρεμένες και να καλοπιιάσουνε και τον Θεό, που, είτε πίστευαν σ' εκείνον είτε όχι, είχανε αρχίσει να φοβούνται για την τιμωρία τους, και ας μη το παραδεχόταν.

Πιάνουν λοιπόν να μοιραστούν τη λεία τη βρεγμένη. Και τι να δούνε έκπληκτοι; Θρύμματα μόνο πιάνανε, ράβδοι χρυσού τριμμένοι. Και τα αργυρά και τα χρυσά σαν μπίλιες και σαν δάκρυα. Ήτανε τα κοσμήματα αυτά που πριν είχαν κάπου κρύψει. Ήταν πανομοιότυπα, μα πια χωρίς αξία. Παίρνει λοιπόν ένας από αυτούς και, όπως δαγκάνουν τον χρυσό να δουν αν λιώνει, κάπως δαγκώνει το μερίδιο που δώσανε σ' εκείνον και σπάει στα δόντια το κόσμημα. Και βγάζει μια τέτοια γλύκα!

Την ώρα που χάνονταν οι γυναίκες, ό,τι κόσμημα πίσω έμεινε κόλλυβα να στολίσει έμελλε. Και γίνηκε το μέταλλο γλυκό κουφέτο για τους γάμους και για τις «γιορτές» τις μαύρες², που πια τον Χάρο όλες τους τις στείλαν για να βρουνε... Και γλύκανε το μέταλλο, το ίδιο και η λίμνη.

¹ Τα ονόματα αυτά λέγεται ότι ανήκουν σε κάποιες από τις πνιγμένες γυναίκες: όσα κατάφεραν να διασωθούν στη συλλογική μνήμη με το πέρασμα του χρόνου.

² Αναφορά στα μνημόσυνα, μετά το τέλος των οποίων προσφέρονται κόλλυβα στολισμένα με ασημοκούφετα ως πράξη συγχώριου και μνήμης. Το έθιμο αυτό αποτελεί στοιχείο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς.

Και αν κάποιος θυμήθηκε ένα όνομα από εκείνες, στο όνομά της να πίνουνε νερό. Κι αυτό, γιατί από την τρομάρα τους οι δήμιοι είπαν «ούι!» και πνιγήκαν απ' το σάλιο τους. Η λίμνη τις κατάπιε χωρίς τη θέλησή της. Και τα νερά της κοπάσανε, αφού άλλη επιλογή δεν είχε ούτε ήτανε δική της.

Όλες τούτες οι γυναίκες, από διάφορες χώρες φερμένες, έχοντας διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις —καθώς δεν ανήκαν όλες στην ορθόδοξη χριστιανική πίστη— αναγνωρίστηκαν μετά τον θάνατό τους όλες, χωρίς καμία εξαίρεση, από την Εκκλησία ως «Καλλιμάρτυρες». Μάρτυρες δηλαδή του κάλλους.

Λένε πως τα σώματά τους ξεβράστηκαν στην περιοχή *Λιμνοπούλα*, κοντά στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου Κοπάνων, όπου και τάφηκαν. Άλλοι πάλι λένε πως η λίμνη δεν ξεβράζει. Και εδώ εγώ προσθέτω πως σώματα μπορεί να μην ξεβράζει, αλλά οι μύθοι της σιγοβράζουν για αιώνες και είτε σαν πάχνη είτε σαν κύμα, πού και πού ξεφεύγουν από την επιφάνειά της και πλανώνται στον αέρα, πάνω από τη πόλη των Ιωαννίνων, εκεί στα στενά, όπου γράφτηκε η Ιστορία... Φτάνει μονάχα να ησυχάσεις και να... ακούσεις.